

GEESTELIJKE GEBONDENHEID BIJ PASTORAAT AAN VLUCHTELINGEN

gave

gevlucht. gezien. geliefd.

GEESTELIJKE GEBONDENHEID

In West-Europa gaven christenen lange tijd weinig aandacht aan het bestaan van de geestenwereld. Toch is dit noodzakelijk dat dit gebeurt. Vluchtelingen komen uit landen waar sterk rekening gehouden wordt met boze geesten en vervloekingen. Dit document beschrijft hoe de Bijbel en de vroege kerk omgingen met bevrijdingspastoraat en wat dit voor ons betekent als wij pastoraat verlenen aan vluchtelingen met geestelijke gebondenheid.

WERELDBEELD

Wij westerse christenen zijn ons te weinig bewust van het bestaan van de geestenwereld. We hechten vooral waarde aan het tastbare van de wetenschap en de psychologie. We zijn nauwelijks bezig met het bestaan van onze tegenstander en zijn 'vurige pijlen'. De westerse maatschappij kent een tweedeling van de werkelijkheid. Aan de ene kant God en het bovennatuurlijke, aan de andere kant de natuurlijke wereld met autonome wetenschappelijke wetten. In tegenstelling tot het westen heeft twee derde van de wereld een ander, oosters, wereldbeeld. Voor mensen uit oosterse landen hebben religie en (bij)geloof meer waarde voor het dagelijks leven dan de wetenschap. Men gelooft dat geestelijke krachten deel uitmaken van de realiteit van elke dag. Ze proberen met rituelen controle te houden op deze geestelijke wereld en demonen te verjagen. Wij westerlingen doen het oosterse wereldbeeld gemakkelijk af als minderwaardig, omdat de westerse wereld meer 'succes' heeft. Een oosterling begrijpt niet waarom wij zo'n belangrijk deel van de werkelijkheid over het hoofd zien.

De Bijbel maakt duidelijk dat er wel degelijk een verbinding is tussen de twee delen van het westerse denken; God en het natuurlijke. Hiertussen bevindt zich een geestelijke werkelijkheid waarin het kwade strijdt tegen het goede. Driekwart van de genezingen in het evangelie naar Marcus gaat over mensen die van de invloed van boze geesten worden verlost. Vanuit de Bijbel mogen we ingaan op de 'tussenwereld' die mensen kan beheersen.

In oosterse landen krijgen geesten en occulte krachten vaak te veel macht, vooral waar God ver weg is. De Bijbel leert ons juist dat God de Schepper is en Hij almachtig is. Hij is persoonlijk betrokken en leidt de geschiedenis. Kwade geesten kunnen niet meer doen dan Hij toelaat. De Bijbel leert dat we ons niet moeten laten regeren door angst voor willekeurige machten die onheil veroorzaken. Maar legt juist de nadruk op verlossing en bevrijding van angst, zonde en de dood. Door geloof in Jezus Christus.

We kunnen leren van de vroege kerk die een antwoord gaf op animistische religies (religie waarin de natuur wordt aanbeden). Zij liet zien dat er bevrijding mogelijk is van demonische machten, o.a. door exorcisme (het uitbannen van de kwade geesten/duivel).

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

Verhalen over demonen behoren niet alleen toe aan het verleden of aan de oosterse wereld. Zij zijn ook steeds meer herkenbaar binnen onze westerse maatschappij. Wij hebben als christenen meer aandacht voor occulte verschijnselen. Zeker ook in het contact met vluchtelingen. Enkele waargebeurde voorbeelden:

- Een Irakees moslimechtpaar is in Nederland komen wonen en vraagt asiel aan. Het echtpaar toont interesse voor het christelijk geloof. Na een korte periode van catechisatie volgt belijdenis en doop. Vervolgens wordt hun baby gedoopt. Na verloop van tijd ontstaan fricties tussen de gemeente en het echtpaar. Dit kan allerlei redenen hebben, maar in dit geval blijkt de vrouw waarzeggende vermogens te hebben, die zij toeschrijft aan God. De gemeente had niet onderzocht of de vrouw occult belast was. Zij meende dat de doop voldoende was.

Verderop beschrijven we dat de vroegchristelijke kerk dit wel aan de orde stelde.

- Een Nederlandse vrouw trouwt met een moslim die in Nederland is komen wonen. Na verloop van tijd ontstaan er problemen in het huwelijk. De vrouw wil scheiden, maar de man stemt niet toe. De vrouw zet de scheiding door en krijgt zeggenschap over hun zoontje. De man zint op wraak en spreekt een zware vervloeking uit over het kind.

Vanaf dit moment heeft het kind last van abnormale psychische problemen die het samenleven met zijn moeder bijna onmogelijk maken.

- Er zijn vluchtelingen die voorwerpen bezitten, waarin geesten wonen of toebehoorden aan tempels van afgoden. Zij worden lastig gevallen door vreemde verschijnselen, zoals stemmen in hun hoofd.
- Ook in onze westerse wereld spelen occulte zaken; middelbare scholieren die in gymzalen glaasje draaien of een occult spel spelen.

DE BIJBEL OVER GEESTELIJKE GEBONDENHEID

Het is goed om meer te weten over occulte belasting en geestelijk weerbaar te zijn. In het traditionele christelijke onderwijs krijgen we meestal te weinig toerusting. De belangrijkste bron voor onze informatie is de Bijbel.

In het Oude Testament staat in Deuteronomium 18 een sterk verbod op occulte praktijken. Deze zijn misschien wel werkzaam, maar niet toegestaan omdat ze niet van God komen. Ook verderop in het Oude Testament zendt God profeten om zijn volk te waarschuwen. Zij mogen geen afgodische en occulte praktijken toepassen om in de toekomst te kijken, zoals het oproepen van geesten. Helaas doet koning Saul dit later toch, in Endor. Deze gebeurtenis, die beschreven wordt in 1 Samuël 28, is moeilijk te verklaren. Een mogelijke uitleg is dat een demonische gedaante zich voordoeft als Samuël. Hij maakt bekend wat er de volgende dag gebeuren zal: Saul zal de volgende dag bij hem zijn.

Het Nieuwe Testament spreekt over 'gewone' ziekten en over ziekten die een demonische oorzaak hebben. Het is onjuist te denken dat ziekten destijds, vanwege een gebrek aan medische kennis, ten onrechte aan geesten werden toegeschreven. De arts Lucas beschrijft voorbeelden waarin dit onderscheid duidelijk is. Soms is er echter ook een glijdende schaal. Als Jezus de koorts bestraft van de schoonmoeder van Petrus is dit een vermenging. Jezus en de discipelen drijven echter ook veel demonen uit. Maar exorcisme (het uitdrijven van demonen) alleen is niet genoeg. Jezus zegt dat een boze geest na uitdrijving terugkeert naar het opgeruimde huis. Hij neemt zeven vrienden mee, bozer dan hemzelf, waarop het met de mens erger wordt dan in het begin. Daarom is het belangrijk om naast uitdrijving, de betreffende persoon ook te vullen met wat werkelijk heelt: het geloof in Jezus Christus en Gods Geest (zie Mat. 12:43-45 en Luc. 11:24-26).

Uit het Nieuwe Testament leren we dat er verschillende gradaties zijn van demonische gebondenheid. In Lucas 8:26-39 lezen we over een man, die door vele geesten is bezeten en naar eenzame plaatsen wordt gedreven. Lucas 13:10-16 spreekt over een vrouw in een synagoge, door Jezus een dochter van Abraham genoemd. Zij is heeft al achttien jaar een geest van zwakheid en is hierdoor verkromd en niet in staat zich op te richten. In Marcus 1 blijkt een bezoeker van de synagoge een onreine geest te hebben. Hij kon kennelijk gewoon in de maatschappij functioneren.

Op grond hiervan, en uit ervaring in het pastoraat, maken we onderscheid tussen situaties van lichte occulte belasting, waarbij iemand vrij goed kan functioneren, tot zware vormen van bezetenheid waarbij wel een legioen duivelen in een mens huist.

VERSCIJNSELEN VAN OCCULTE BELASTING

We kennen verschillende symptomen van demonische gebondenheid. Er zijn lichamelijke en psychische klachten, en parapsychische vermogens zoals het horen van stemmen of helderziendheid. Na occulte ervaringen kunnen sommige mensen de toekomst voorspellen of genezingen verrichten. Het is mogelijk dat mensen nachtmerries hebben, waarbij de aanwezigheid van geesten als reëel ervaren wordt. Bijvoorbeeld in monsters die op de muur zichtbaar zijn.

Veel voorkomend zijn dwanggedachten. Mensen krijgen opdrachten van geesten die uitgevoerd moeten worden. 'Als je dit niet doet, dan wordt je ziek of zal je sterven'. De opdrachten kunnen betrekking hebben op het aantrekken van kleding of op de route die gevolgd moet worden op straat. Ze kunnen ook heftiger zijn, zoals zelfmoordgedachten.

Daarnaast zijn grote innerlijke verdeeldheid, veranderde gezichtsuitdrukkingen of veranderingen in stemgeluid mogelijk. Ook een grote vijandigheid en haat ten opzichte van Christus, de Bijbel, het gebed, of tegen christenen kan een symptoom zijn. Dit kan ook een gematigde vorm hebben: iemand die graag leest, maar bij het lezen van de Bijbel hoofdpijn of zeer grote slaperigheid krijgt. Of iemand die graag naar muziek luistert, maar christelijke muziek niet kan verdragen. Wanneer

een christen ernaar streeft om een bepaalde zonde te overwinnen en geen enkele vooruitgang boekt, kan dit wijzen op een demonische beïnvloeding op dit terrein van zijn leven.

Het is belangrijk zeer voorzichtig te zijn in het stellen van een diagnose. Diverse van bovenstaande verschijnselen kunnen ook een andere, natuurlijke oorzaak hebben. Wanneer er een combinatie van verschijnselen aanwezig is, is het goed het verleden te onderzoeken, om na te gaan of iemand werkelijk occult belast is.

Iedereen heeft met verleiding door de duivel te maken. Iedereen kent verkeerde gedachten en de neiging tot zondigen. Dit is invloed van duistere machten van buitenaf. Bij occulte belasting is er meer aan de hand. In dit geval heeft iemand de deur van zijn leven opengezet voor satan: door direct contact of door handelingen die door God verboden zijn. Hierdoor hebben demonische machten een plaats in het leven gekregen en is het nodig dat ze verdreven worden.

HOE RAAKT IEMAND GEBONDEN?

Iemand kan zich bewust met demonen ingelaten hebben. Dat kan zijn via toverdokters of door zwarte magie; om een ander schade te berokkenen of door witte magie; om iemand te genezen. Of doordat er geesten zijn opgeroepen. Belangrijk om te beseffen is dat het ook onbewust kan zijn gebeurd. Door de verering van vreemde goden kunnen mensen occult belast raken. Paulus schrijft in 1 Korintiërs 10:20 dat er demonen schuil gaan achter afgoden. De houten en stenen beelden zelf kunnen niets. Dit verklaart de wonderlijke verschijnselen die optreden bij afgodenverering.

Ook praktijken als handlezen, astrologie en hekserij en het bezoeken van occulte genezers kunnen ernstige gevolgen hebben. Daarnaast kunnen vervloekingen en zonden van het voorgeslacht een doorwerking hebben. Demonische belasting is overdraagbaar van de ene op de andere generatie. Niet bij iedereen is die doorwerking merkbaar.

Bij verschijnselen zoals beschreven in de vorige paragraaf, is het goed door te vragen naar mogelijke oorzaken. Informeer ook naar daden van ouders en grootouders op dit gebied. We mogen dit doen, wetend dat Christus getriomfeerd heeft over de machten en dat in zijn naam bevrijding te verkrijgen is.

VROEGE KERK

In de vroege kerk kwamen de christen vaak in aanraking met occulte belasting en bezetenheid. Zo schrijft de tot het christendom bekeerde filosoof Justinus (165 n.C.): 'Vele personen die bezeten waren door demonen, overal in de wereld en ook in onze eigen stad, zijn geëxorceerd door vele van onze christelijke mannen.' De bisschop van Lyon, Irenaeus (rond 202 n.C.) valt hem bij: 'Want vele mensen drijven ontegensprekelijk en waarlijk demonen uit zodat die personen zelf, diegenen die gereinigd zijn van boze geesten, vaak het geloof aannemen.' Tertullianus (rond 220 n.C.), welbespraakt verdediger van het christelijk geloof houdt zijn heidense gehoor het volgende voor: 'Elke dag stellen we hen [de boze geesten] bloot aan verachting, en werpen hen uit hun slachtoffers. Dit is zeer wel bekend bij vele mensen.' Hij schrijft; ledere christen kan een demon uitdrijven en hem laten bekennen dat hij slechts een minderwaardige demon is en geen god.

Zo getuigt ook de apologeet Municius Felix (210 n.C.) tegen zijn heidense discussiepartners: 'Het merendeel van jullie weet, dat de demonen zelf dit alles over zichzelf toegeven [namelijk dat zij geen goden zijn], zo vaak als wij hen, gefolterd door onze woorden en verschroeid door onze bezweringen, uit een lichaam verdrijven.'

Terecht merkt Michael Green op dat deze uitspraken zinloos zouden zijn, en zelfs schade berokkenen als ze niet waar waren. Wonderen van genezing en bevrijding vormen in de gehele vroegchristelijke literatuur verreweg de meest geciteerde oorzaak van bekeringen.

Omdat bekeerlingen in de vroege kerk een heidense achtergrond hadden werd exorcisme bedreven, o.a. bij de doop. De vroege kerk vond het niet genoeg om iemand met water te dopen tot vergeving van zonden. De doopkandidaat moest nadrukkelijk satan en de demonen afzweren en van hun invloed gereinigd worden. Anders zou iemand niet kunnen volharden in het christelijke leven. Vervolgens werd de persoon gezalfd met olie, het symbool van de Heilige Geest. Daarbij werd gebeden of de Geest de nieuwe gelovige wilde leiden. Zodat hij zich staande kon houden tegen de verleiding van satan.

WESTERSE KERKGESCHIEDENIS

Luther zag duiveluitdrijving als een belangrijke taak van de kerk, tot en met de jongste dag. Hij was wel fel tegenstander van de exorcisme-rituelen die de priesters er in zijn dagen op nahielden. Bijvoorbeeld: gebruik van wijwater,

Antoniusmissen en zegens voor allerlei uiteenlopende doelen gebruiken. Exorcisten die vertrouwden op dit soort rituele hulpmiddelen speelden uiteindelijk de duivel in de kaart, in plaats van hem te bestrijden. Maar misbruik sluit het goede gebruik niet uit; Luther behield het doopexorcisme. Dit gebruik werd qua tekst en rituelen fors ingekort, maar niet afgeschaft. Pas in de 18e eeuw werden deze gebruiken afgeschaft in de Lutherse kerken, onder invloed van het gedachtegoed van de Verlichting.

Terwijl Luther vasthield aan een beperkte, gezuiverde vorm van exorcisme, was hier bij de humanistisch getrainde rechtsgeleerde Calvijn geen plaats voor. Calvijn geloofde niet dat er in de kerk een rol is weggelegd voor exorcisme, in de strijd tegen de duivel. De gave van het uitdrijven van demonen is volgens hem alleen aan de apostelen gegeven. Net als de gave tot ziekenzalving en genezing op gebed. De hervormer van Genève was dan ook fel tegenstander van de exorcisten in de Roomse kerk. Hij ging zelfs zo ver te zeggen dat de boze geesten over de exorcisten zelf heersen. In de dagen van Calvijn was veel bijgeloof. Huisvrouwen die brood of koeken bakten, sneden het kruisteken in het deeg als bescherming tegen boze invloeden. Calvijn wilde daar geen aandacht aan besteden omdat er in deze gebaren geen kracht zit.

Binnen het puritanisme in Engeland en Amerika bleef er aandacht besteed worden aan de realiteit van demonie en bevrijding. De eeuw na de Reformatie kende veel gevallen van bezetenheid waarbij puriteinse predikanten de aandoening vaststelden, 'een gesprek met de duivel in kwestie aangingen en hem, na gevast en gebeden te hebben (...) uitdreven'. In de achttiende eeuw is het de Amerikaanse theoloog Jonathan Edwards die concreet aandacht besteedt aan demonische invloeden, in zijn analyse van de Grote Opwekking in zijn tijd.

Vanaf de periode van de Verlichting zijn de meeste theologen overtuigd dat duivelse bezetenheid niet bestond of had bestaan, zelfs niet in bijbelse tijden. De bezetenen in het Nieuwe Testament werden vanaf dat moment gezien als epileptici of lijdens aan diverse vormen van hysterie. Deze verandering in het denken van christenen ontstond allereerst in een sterke reactie op de intolerantie en het bijgeloof rondom de heksenprocessen. In de tweede plaats is er de invloed van de wetenschappelijke revolutie van de zeventiende eeuw. Rond 1680 krijgt het 'gemechaniseerde' wereldbeeld vorm. Volgens dit wereldbeeld zijn alle gebeurtenissen in de natuur en de kosmos te verklaren uit bepaalde wiskundige natuurwetten, die voor de menselijke rede inzichtelijk zijn. Hier liggen de wortels van de psychologiewetenschap.

Voor de duivel en demonen is in het menselijke denken geen plaats meer. Zo stelde de invloedrijke theoloog Friedrich Schleiermacher dat Jezus zich in zijn spreken hierover aanpaste aan het gehoor aan zijn dagen en dat er in werkelijkheid geen sprake was van occulte invloeden.

Gedurende de eeuwen is de westerse kerk het zicht op occulte belasting en bezetenheid kwijtgeraakt. Toch is belangrijk dat het zicht hier weer op komt. Tegenwoordig lijkt de positie van de kerk meer op die van de vroege kerk. Anders dan in de tijd van de Reformatie, zijn veel mensen geen lid meer van een kerk. We leven in een interculturele samenleving met veel invloeden van andere godsdiensten en waar men zijn heil zoekt bij andere dingen dan God.

Binnen evangelische kring is in de loop van de twintigste eeuw meer aandacht gekomen voor exorcisme. Hierin zijn voorbeelden van een uitstekende pastorale benadering. Helaas zijn er ook voorbeelden waarin men alle ziekten als demonisch verklaarde. In de hele kerkgeschiedenis zien we misbruik, onderschatting en overschatting van occulte invloeden. Het valt niet mee om het bijbelse evenwicht te bewaren. Het is belangrijk hiervoor te bidden, we kunnen niet zonder de leiding van Gods Geest.

AANPAK VAN GEBONDENHEID

Bij een vermoeden van occulte belasting is het nodig eerst een goede diagnose te stellen. Het kan zijn dat mensen zich enkel iets inbeelden. Hiervoor is kennis van neuroses en psychoses nodig, eventueel kan er een psychiater worden ingeschakeld. Er kan ook een combinatie mogelijk zijn. Alles wat tegen Gods wil is en waar Gods licht niet schijnt, geeft de duivel meer kans. Het is nodig te achterhalen wat de oorzaken zijn van occulte belasting. Daarom is het nodig door te vragen naar daden in het verleden of mogelijke belasting in het voorgeslacht. De persoon zelf kan zaken ontkennen of vergeten zijn. Satan probeert veel in het verborgene te houden! Bid om de verlichting door Gods Geest en een openbaring van een eventuele binding.

Als er sprake was van zoeken naar contact met de geestenwereld, moet de gebonden persoon beseffen dat hij gezondigd heeft. Ook wanneer hij destijds niet wist dat dit door God verboden is. Hij moet dit belijden en erkennen dat Jezus Christus voor iedere zonde heeft voldaan. Hiermee wordt de kwade macht geconfronteerd met de hoogste Naam en wordt zijn rechtsgrond ontnomen (Filip. 2:10).

De aanwezigheid van een boze geest is in lichte gevallen van gebondenheid, niet de grootste belemmering. Ook mensen die niet helemaal vrij zijn, kunnen God met vrucht dienen. Een christen is behouden en het eigendom van Jezus Christus,

ook wanneer hij demonisch gebonden is. De zonde die de christen gebonden houdt, vormt een groter gevaar dan de verkeerde machten.

In het bevrijdingspastoraat moet het geestelijke leven van de persoon daarom de volle aandacht krijgen. Hiermee voorkomen we dat de uitgedreven geest na verloop van tijd terugkomt, omdat er in het leven van het gemeentelid niets veranderd is (Luc. 11:24-26). De persoon moet met zonden breken, verkeerde gewoonten afleren en goede aanleren. Hier schrijft Paulus over aan de Efeziërs en de Colossenzen (Ef. 4:17-32 en Kol. 3:5-17).

Spreek eerst met een gebondene over zijn of haar geestelijk leven, voordat er gebeden wordt voor bevrijding. Het is belangrijker dat de persoon wordt opgebouwd, dan dat de demonische werking wordt afgebroken.

BIDDEN VOOR BEVRIJDING

Bij gebondenheid is belangrijk om dit in gebed te brengen en God om bevrijding te vragen. Als u voor bevrijding wilt bidden met de gebondene is de eerste vraag die men zichzelf moet stellen: Ben ik de juiste persoon om dit te doen? Ben ik ervoor geroepen en bezit ik de gaven die nodig zijn?

In 1 Korintiërs 12:10 wordt gesproken over de gave van onderscheiding van geesten. Het betekent in dit verband, dat iemand door openbaring van God kan onderscheiden of er sprake is van een boze geest. Daarnaast is een stevig geloofsleven belangrijk. Kun je het ook aan, gezien de tijd die het kost?

Het is verstandig om niet alleen te bidden. Doe dit samen met andere mannen en vrouwen, ter bescherming van de gebondene en uzelf. Zorg voor een team waarin mensen met verschillende gaven en capaciteiten samenwerken en elkaar aanvullen. Het is ook wijs niet alleen mannen voor een vrouw te laten bidden en andersom. Indien dat mogelijk is, kunt u ook anderen vragen om voorbede te doen voor de bidders. Denk aan leden van de kerkenraad of deelnemers van een bijbelstudiegroep. Op basis van Matteüs 17:21: 'Dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten', is het te overwegen om voor en tijdens het gebed om bevrijding te vasten.

Het is belangrijk om degene met wie u bidt, goed voor te bereiden. Hij dient te weten, wat er gaat en kan gebeuren. En bovenal moet hij beseffen dat bevrijding slechts een onderdeel is van het christelijk leven, waarna het belangrijk is zich te vullen met de Heilige Geest.

Wat mogen we bidden? In Handelingen 16:18 zegt Paulus: 'Ik gelast u in de naam van Jezus Christus van haar uit te gaan.' Uit de formulering, die door Jezus wordt gebruikt in Marcus 9:25: 'Gij, stomme en dove geest, Ik beveel u: ga van hem uit en kom niet meer in hem', kun je opmaken dat je de demon mag benoemen, door hem bij zijn naam te noemen of door een omschrijving te geven van wat hij doet in het leven van de gelovige.

Aspecten waaraan gebed voor bevrijding moet voldoen:

- Het is een gebed in de naam van Jezus, door zijn autoriteit gaat de geest weg.
- Het gebed dient de vorm van een bevel te hebben: 'ik gebied ...'.
- Het bevel is gericht tegen de boze geest.
- De inhoud van het bevel: dat hij moet weggaan.
- Hoe deze geest weg dient te gaan: rustig, zonder kwaad te doen.
- Waarheen de geest moet gaan.

Er zijn situaties waarin niet duidelijk is of er sprake is van demonische gebondenheid. Het is dan mogelijk voorwaardelijk bidden: 'Indien er sprake is van... dan... gebied ik. ...' De demonen hebben geen enkel recht op het leven van de gelovige, omdat Christus hen heeft overwonnen op het kruis van Golgotha. Christus doet de bevrijding en wij zijn slechts zijn werktuigen.

Hoe is duidelijk dat de demon een persoon heeft verlaten? Het beste criterium is om niet alleen af te gaan op uiterlijke kenmerken, zoals hoesten of vallen. Zowel degenen die hulp verlenen, als degene met wie gebeden wordt, kunnen een verlichting ervaren en een innerlijke zekerheid hebben, dat de demon is verdwenen. Soms is er ook geen duidelijk effect, dit is deels afhankelijk van hoe sterk er sprake was van demonische gebondenheid. Er kan soms bevrijding optreden, terwijl het herstel kan plaatsvinden over een grotere periode. Daarom is het belangrijk om na de gebeden te werken aan het persoonlijke geloofsleven. Hierdoor vul je de ruimte die is ontstaan met Gods aanwezigheid en licht.

Na bevrijding is het belangrijk dat er voor goede nazorg wordt gezorgd. Het is fijn als er iemand is die contact houdt met de vluchteling en meeleeft in de nasleep van het gebed. Er kan best een heftige periode aanbreken en dan is het heel fijn om hier samen voor te kunnen bidden. Daarnaast zijn het samen zorgen voor een sociaal netwerk van christenen en het bevorderen van het persoonlijk geloofsleven belangrijke factoren voor groei in geloof.

COLOFON

AUTEUR

Afdeling Kennis

VERSIE, DATUM PUBLICATIE

Versie 1, juli 2018

OVER GAVE

Stichting Gave verlangt ernaar dat de vluchtelingen die naar ons land komen, worden gezien en geliefd. Gave is een interkerkelijke organisatie, die kerken en christenen bewust maakt van de bijbelse roeping om vluchtelingen gastvrij te ontvangen. Gave inspireert, traint en ondersteunt vrijwilligers om contacten op te bouwen en Gods liefde te delen.

Stichting Gave

Marie Curiestraat 35
3846 BW Harderwijk

T 0341 - 460 328

www.gave.nl | info@gave.nl

IBAN NL85 INGB 0006 9900 56

